

## ABONNEMENT

Pays étrangers

Pour un an: 2 Dolars

Edition spéciale: 3 Dolars.

## ADRESSE

"İdjtihad,, Constantinople

Téléph: St. 865

xxvième ANNÉE

1 Décembre 1930

# İCTİHAD

Türkçe ve Fransızca

İLMİ, EDEBİ, İKTİSADİ

No: 310

## ABONEMAN:

Seneliği [24Nusha] Türkiye için 2 1/2, Âlâ kâğıdı-lısı 5 Liradır

## İDAREHANESİ

Cıgaloğlunda İctihad Evi

Tarihi Te'sisi:

1904 — Genève.

Yirmi altıncı sene  
1 Kânunievvel 1930



On üç buçuk yaşına doğru takdiri ezeli [Destinée] mes'lesi ansızın karşısına çıktı. Akrabasından pek sevdiği bir ihtiyarın ölümü bu yaşda ber mu'tad düşünülebildiği dereceden çok ziyade düşündürdü; fakat felsefi i'tikadları kendisine balıgen ma beleg el verdi; kendi hesabına, ölümü pek yakından ve bir çok kereler görmüş olduğu halde, bu felsefi i'tikadlar ona hala el vermektedir. Mes'eledе ekseriya ehemmiyeti olan bu misali beşeri ve şahsi bir tecrübe olarak zikrediyorum.

Hulâsa, bir çocuğa ölümden nasıl bahs etmelidir? Cesurane cevap veririm, büyük bir kimseye bahs olunur gibi; ancak mücerred [abstrait] ve şibhi [consret] lisan farkı müstesna. Bittabi' çocuğu artık oldukça müdrik, on yaşını geçmiş fırladığından, yahud bebeginden başka şey düşünmeye kabiliyetli farz ediyorum şu kana'attem ki o zaman artık ona karşı reculane bir lisan kullanmalı bu mudhiş mes'eleler hakkında bize en ziyade varid görünen şeyi bildirmelidir. Natüralist akıdelerine mutemayil olan, hür düşüncü [Le libre-penseur = hür endiş], oğluna veya kızına der ki ölüm, şübhesiz vücudun bir inihilali, bir dağılmasıdır. Tabiatın sağır hayatına bir avdetdir, ebedî istihalenin başlamasıdır. Bizden yaptığımız eyilik kalır, eyi amellerimizle ve büyük fikrimizle insaniyetde yaşarız. Ebediyeti ruh [ölmezlik] hayatın tenasülülü [«Fécondité»sidir] [\*]

Spiritualist ona ruh ve cisim ayrı ayrı şeylerdir ve ölüm bir kurtuluş [ruhun cisim kaydinden kurtulması]dır, der.

Panthéist, yahud monist üç bin senelik eski sözü tekrar eder: «Tat twam asi»: Sen bu son ve modern çocuk gene brakman gibi eşyanın sathı altında esrarengiz bir vahdet olduğuna ve bu vahdet içine girüb eriyebileceğine inanır

Hulâse'i kelâm, Kant felsefesine salık olan baba vazifede hayati hazıra mutekaddim ve mütfevvik bir şey olduğunu, vazifeyi idrak etmenin kendi ebediyyetini idrak etmek olduğunu anlatmaya çalışır.

Bu vech ile çocuğa her kes içtihadının mutlak hakikat olduğu iddiasından her halde ictinab ederek kendi içtihadlarını söyleyecek dir. İnsanca, ya'ni bir insana yapılan yolda mu'amele edilen çocuk, erkenden, hiç an'anevî dinden, hiç bir değişmez akideden iktibas etmeksizin kendi kendine bir i'tikad yapmayi

öğrenir; anlar ki hakikaten mukaddes i'tikad, hakikaten muhakeme ve mulahaza edilmiş, hakiketen şahsi olan i'tikaddır. Ve yaşı ilerilediği vakit, zaman zaman mechulun [Inconnu] nun dicretini his ederse, daha iyi hasse [Sens] lerin hiç bir tealluku olmayan, yalnız müfekkirede meveud olan bu dicretin hiç bir tehlikeli eiheti yoktur: bunu his eden çocuk, filosoflar ve arif [Sage] ler yapılan kumaşdan olacaktır.

J. M. Guyau

«Shakespeare» dramlarından:

## JULES CESAR'IN TAHLİLİ

Türkçeye tercümesi 1908 de intişar eden bu dram 1601 tarihinde yazılmıştır. Shekspeare kadim tarihten ve bilhassa Roma tarihinden bir çok dram mevzu'u almıştır. **Troilus ve Cressida, Coriolon, Antione ve Cléopatra** gibi... Fakat bu eins ibda'larının içinde şaheseri **Jules Cesar** dır.

Bu dramın hakiki kahramanı Brütüs dür. Brütüs hakiki ve muhlis bir cumhuriyetçi emuzecidir. Jules Cesar'ın istibdada, diktatörlüğe temayül ettiğini görüyor ve cumhuriyetin, umumi hürriyetin tehlikeye düşmekte olduğuna kana'at getiriyor. Brütüs hamiyetle mümtaz necip bir a'ilenin evladıdır. Memleketin münevverleri, memleketin istibdat altına düşmek tehlikesinden kurtarılmasını Brütüs'ün asalet ve teşebbüsünden bekliyorlar, Kendisine imzasız mektuplar geliyor, Bunda: «**Brütüs, sen uyuyorsun, Roma zencirler içinde, uyan kim Olduğunu gör, Roma kalacakmı? Söyle, vur, hakkı yerine getir. Brütüs sen uyuyorsun. uyan!...**» me'alinde tahrik ve teşvik ibareleri bulunuyor.

Brütüs Cesar'ın evladı gibidir. Brütüs'ün Cesar'a şahsi muhabbeti vardır. Fakat Brütüs bu muhabbetin sesini susturuyor, ve onu hürriyete feda etmiye karar veriyor.

İlk sahnede gizli ittifakın, başlıca reisi Brütüs olan gizli cemiyetin teşekkül ettiği görülmür. İdealist, sanimi, olan Brütüs'ün yanında anif Cassius görünür. Cassius de pek muhtelif seciyede kimselerle muhat bulunur, dramın psikolojyaî alakası Brütüs'ün Cesar'ı öldürmeye karar verdiği ve kalbi hissiyatile yapmaya mecbur olduğu mübareze anında ve

[\*] Ölüyoruz biz fakat hayat ölmez.

Şu'le fanidir işti'al ebedi.

A. D.



bilahare avam nasın verdiği mütezat ve mütenakız kararlardadır. Daha ilk sahnede his olunurki Roma'da bir bihuzurluk vardır, ve her ne kadar Antoine'in kendisine verdiği taci reddetmişse de bu reddin tarzında görülen eda ve müedda ile Cesar zan altına düşmüştür. Cesar'da hakimi mutlak olmak hissi belirmişti. Yavaş yavaş Brütüs'ün etrafındaki daire sıkışır, etrafında toplananlar çoğalır, dostları ve Caton'un kızı olan zevcesi Portia tasavvurdan fi'le geçmiye Brütüs'ü teşvik ederler. Nihayet A'yan meclisinde Cesar yirmi hançer darbesile öldürülür. Son hançeri, Brütüs, Cesar'ın ma'nevî evladı olan Brütüs, havale eder. Cesar, Brutusu suikâsdeolar arasında görünce :

### Brutus sen de mi ?

der ve artık mudafa'adan vaz geçer. Cesar in bu sözü meşhur ve tarihidir. Brütüs mute'akiben halkın huzuruna çıkar », samimi ve temiz bir vatandaş olarak filinin saiklerini izah eder ve amelinden şahsi hiç bir mükâfat beklemediğini söyler. Romalıları hürriyetlerini iade ettiğine ve kendilerini istiptadla esaretten kurtarmış olduğuna kani' bulunur. Halk Brütüs'ü alkışlar ve bunlardan biri: — Brütüs'ü Kayser yapalım., diye bağırır. Bunu müte'akip Antoine da khalka bir hitabede bulunmak için Brütüs'den müsaade ister. Brütüs buna müsa'ade etmek basiretsizliğinde ve saflığında bulunur. Felaket bu anda hazırlanmaya başlar ve gittikçe büyür. Antoine ancak cenaze alayını tertip etmek için söz istemişken bir takım kurnaz, imali ve riyakâr, müheyyiç sözler söyler ve halk nihayet Brütüs'ü ve arkadaşlarını vatan haini ilân ederler. Bunlar, bir saat evvel kendilerini alkışlayan bu Romalıların gazabından kurtulmak için kaçmaya mecbur olurlar. Avamı nasın bir dalda durmazlığı hiç bir zaman burada olduğu kadar iyi anlaşılmamış ve bu kadar müstehziyane bir surette tasvir olunmamıştır.

Brütüs hitabesinde ezcümle şu sözleri söyler: (1)

« — Romalılar Hemşehriler, Dâ'vamı dinleyiniz. Sükût edinizki beni dinliye bilseniz. Benim namusuma inanınız. Benim namusuma riayet ediniz. tâki bana inanabilseniz. İz'an ve idrak mahkemenizde benim hakkımda hüküm veriniz ve iyi hükmetmek için idrakinizi uyan-

(1) Makaledeki Jules Cesar'a ait parçalar kendi tercümelerimdenidir.

dırınız. Eğer bu cemaatte Cesarın müşfik bir dostu varsa ona bildiririmki Brütüs'ün Cesar'a olan muhabbeti kendisinin muhabbetinden az değildi. Öyle ise niçin Brütüs, Cesar aleyhine kıyam etti diye sorarsa işte cevabım: Cesar'ı az sevdiğimden değil fakat Romayı daha çok seviyordum. Cesar'ı berhayat görerek cümleminizin esir olarak ölmenizi, cümleten hür yaşamak için Cesar'ı ölmüş görmiye tercih edermiydiniz? Cesar bahadirdi. tebeil ederim. Hüsnî tali sahibidi, muvaffakiyetlerinden dolayı memnunum. Beni seviyordu, ona ağlayordum, Fakat haris oldu' Hürriyeti öldürmek istedi, öldürdüm. Bu suretle şecaatine tazim, taliinin yaverliğine memnuniyet, dostluğuna göz yaşları, hırsına da



Jules César

ölüm. Bir esir olmak isteyecek kadar sefil burada kim var? Eğer böyle birisi varsa söylesin zira ben ona hakaret ettim. Bir Romalı olmayı istemeyecek kadar burada serserim kim var? Eğer öyle bir adam varsa söylesin zira ben ona hakaret ettim. Vatanımı sevmeyecek kadar deni

burada kim var? Öyle biri varsa söylesin, zira ben ona hakaret itdim. Bir cevabe intizaren duruyorum. Roma'nın selâmeti için en iyi dostumu ölbürdüm. Vatanım ölümüne muhtaç olduğun anda ayı hançeri kendim için saklıyorum...

### Antoine in meşhur hitabesinden:

«Eğer göz yaşları varsa dökmeye hazır olun (Cesar'ın mantosunu gösterir)cümleminiz bu mantoyu tanırırsınız. Cesar'ın bu mantoyu ilk defa giydiği günü hatırlıyorum. Bir yaz akşamı, çadırında idi. Nervienleri ita'at dairesine aldığı gündü. Bakınız şurasını Casssius'ün hançeri deldi. Cesar'a Casca nasıl geniş yara açmış görünüz. İşte pek sevgili Brütüs, hançerini buraya sapladı ve mel'un hançerini çekerken bakınız kan bu kadar zalimane katl edenin bizzat Brütüs olduğunu göya öğrenmek için



dışarı fırlıyarak Brütüs'ü mel'un hançerini nereye kadar takib etmiş olduğuna dikkat ediniz, zira Brütüs, ma'lumunuzdurki. Cesar'ın sevgilisiydi. Siz, Cesar onun ne kadar müşfikane seviyordu, siz hükmediniz. Bu ceriha onun için cerihaların en zalımanesi oldu, zira alince Cesar, Brütüs tarafından hançerlendiğini görünce hainlerin bazularından daha kuvvetli olan küfranini met onun mağlubiyetini ikmal etti. O zaman âli kalbi yaralandı, yüzünü mantosu ile sararak kanile mülemma' olan Pompé heykelinin önüne düştü. A! ne sukut!.. Vatandaşlarım o zaman siz ve ben her birimiz aynı darbe ile yere serildik. Halbuki kanlı, cinayet başımızın üzerinde muzaffer oldu. Oh!, şimdi ağlıyorsunuz, görüyorum. Rikkatin kudretini hissediyorsunuz. Saf yürekler. Acaba yalnız mantonun yaralarını görmekle mi ağlıyorsunuz. Buraya bakınız. - Cesar'ın cesedini göstererek İstegörmek de olduğunuz, hainler tarafından parçalanmış olan Cesar'ın kendisi..

Saf dostlar samimi dostlar.. Nagihani bir isyan seline sizi atan ben olmayayım, Bu fi'li yapanlar namuslu insanlardır. Bunu yapmak için ne şahsî husumetleri vardı, heyhat, bilmem. Âkil ve erbabı namusdurlar ve şüphesiz size bazı esbabı mucibe dermiyan ederler. Dostlar, ben yüreklerinizi desise ile avlamaya gelmiyorum. Ben Brütüs gibi hatib değilim, Fakat tanıdığımız veçhile basit, açık yürekli, dostunu sever bir adamım. Cesar'dan bahstmek müsaadesini bana verenler bunu biliyorlar. Cesar'ın yaralarını, zavallı sakit ağazları gösteriyorum ve benim için söylemeyi onlara bırakıyorum.

Necib Brütüs, Cesar'ın haris olduğunu söyledi. Eğer iş öyle idiye bu vahim bir kusurdur. Cesar bu kusurunun cezasını kemâli şiddetle çekti. Brütüs namuslu bir adamdır. Onun müsaadesile Cesar'ın cenaze alayında nutuk irad etmeğe geldim. Cesar benim dostumdu, bana karşı sadık ve âdil oldu, fakat Brütüs hadis olduğunun söylüyor ve şüphesiz Brütüs namuslu bir adamdır. Cesar Roma'ya bir sürü esir getirdi, bunlardan alınan fidye'inecatlar hazine'i milleti doldurdu. Bu hususdamı haris göründü? Fakirler inlediği vakit Cesar ağladı. Hırs daha taş yürekli bir ta'biatda

tekevvün edebilir. Bununla beraber Brütüs Cesar'ın haris olduğunu söylüyor ve Brütüs namusi mücessmdir. Cümleiniz bilirsiniz ki Percal'de kendisine üç def'a hükümdarlık tacı takdim etdim. Üç def'asında da redetdi, bu harisliktenmi idi? Ve şüphesiz Brütüs namuslu bir adamdır. Brütüs'ün söylediğini takbih etmek için asla söylemiyorum. Fakat bildiğimi söylüyorum. Vaktile cümleiniz Cesar'ı seviyordunuz ve muhabbetiniz sebepsiz değildi. Bugün onun cenazesi üzerinde ağlamanıza mani' olan sebep nedir? Ey kuvvei temyiziye.. Sen ham ervahın yanından firar ettin ve insanlar muhakemelerini kaybettiler. Bana karşı rahim olunuz. Kalbim şurada şu tabutda Cesar'la beraberdir. kalbimi tekrar kendime avdet etti-

rinceye kadar tevekkuf ediyorum, »

Brütüs'ü ve ordusunu Şardes'da sonra Makedonyada Philippes'de tekrar buluruz- Harb başlar, Brutus ordusu mağlub olur hezimetten

sonra Cassius Brütüs intihar ederler. Imprator August olacak genç Octave ilk defa Antoine, ve Lepide ile « **Triumvirat** » yı ya'ni üç reisli hükûmeti teşkil ederler. «Shakespeare»ın Antonye ve Cleopatra dramında «1608» Antoine tekrar görülür.

Jules Cesar'ın başlıca hatları bundan ibarettir. Sahne âleminin ebedî şahinşahi olan ve dünya durdukça böyle kalacağına şübhe olmıyan Shakespeare'in diğer dramlarının tahlillerini de gelecek nushalarda yapmaya çalışacağım.

— Heybeli ada - 2 Eylül 1930

**Dr. Abdullah Djevdet**

Şi'ir

UĞURSUZ BİR GEZİNTİ [\*]

Bir sabah, Bursanın Çekirge'sinde,  
Yatdığım otelde uyandım erken,  
Düz, yeşil kırlarda gezeyim derken,  
Dağların uzayan mor gölgesinde.

Bilmeden tuttuğum taşlı bir çıkır  
Büküle, büküle hayli yükseldi;

[\*] Va'dimiz üzere musahhah şeklini tekrar koyuyoruz.